

Мельник Л. М., к.е.н., доцент, Серeda О. А., студентка (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ОЦІНКА ПЕРЕДУМОВ ФОРМУВАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ

В статті узагальнено наукові підходи щодо сутності фінансових ресурсів регіону. Визначено величину фінансових ресурсів Рівненської області. Виокремлено в складі фінансових ресурсів централізовану та децентралізовану складові. Визначено фактори, що впливають на формування фінансових ресурсів домогосподарств та прибуток підприємств. Проаналізовано джерела формування заощаджень населення області. Проведено оцінку величини прибутку підприємств в розрізі видів економічної діяльності. Надано пропозиції щодо вдосконалення формування децентралізованих фінансів.

Ключові слова: фінансові ресурси; регіональні фінанси; фінанси домогосподарств; фінанси суб'єктів господарювання.

В умовах фінансової децентралізації все більшої актуальності набувають питання вдосконалення місцевих фінансів, формування місцевих бюджетів і раціонального використання їхніх коштів. Задоволення існуючих проблем регіону можливе лише за умови достатньої кількості фінансових ресурсів, обсяги яких мають відповідати поставленим завданням. На сьогоднішній день фінансові ресурси стали необхідністю для фінансування як поточних, так і структурних перетворень економіки й забезпечення її економічного зростання. Тому ключовим завданням органів місцевого самоврядування має стати мобілізація достатнього обсягу фінансових ресурсів, аби мати змогу покрити поточні фінансові потреби та сприяти успішному розвитку території.

Багатогранні аспекти охарактеризованої проблематики висвітлювалися в працях таких вітчизняних вчених, як О. В. Басюк, Т. Г. Бондарук, О. Д. Василик, Ю. В. Васишин, В. В. Зайчикова, О. П. Кириленко, М. А. Коваленко, В. І. Кравченко, І. О. Луніна, В. Опарін, Г. П'ятаченко, І. Сторонянська, В. Федосов та ін. Проте, на сьогодні низка теоретико-методичних питань щодо формування та оцінки регіональних фінансових ресурсів залишаються невирішеними. Не втратили актуальності і питання визначення впливу факторів на формування децентралізованих фінансових ресурсів, що включаються до складу місцевих фінансів.

Метою даної статті є узагальнення підходів щодо сутності децентралізованих фінансових ресурсів регіону та визначення на цій основі факторів, що впливають на їх формування.

Значна різноманітність поглядів та думок щодо розуміння сутності фінансових ресурсів регіону демонструє нам, що в економічній літературі не існує єдиної думки щодо цього поняття на сьогоднішній день. Це створює труднощі у зборі й обробці даних про існуючий механізм формування, розподілу і використання фінансових ресурсів на місцях і ще більші проблеми, пов'язані з оцінкою діючої регіональної системи фінансового управління та регулювання.

А тому, вважаємо за необхідне розглянути різні наукові підходи щодо розкриття сутності фінансових ресурсів регіону. Професор Ю.Корчагін, який займається проблемами регіоналістики, розглядає фінансові ресурси регіону як «сукупність регіональних грошових фондів, склад, структура і кількісна оцінка яких визначають особливості регіонального розподілу суспільного продукту і можливості внутрішнього фінансування всіх сфер діяльності в регіоні» [1, С. 151]. Інакше кажучи, фінансові ресурси регіону – це тільки монетарна основа економіки регіону і таке трактування можна вважати досить обмеженим, що не до кінця розкриває сутність даного поняття.

Інші російські вчені В. Лексін і О. Швецов вважають, що «фінансові ресурси регіону охоплюють кошти регіональних бюджетів, регіональну власність, доходи домогосподарств, економічний потенціал виробничої сфери, кредитної системи, фондового ринку тощо» [2, С. 221]. Аналогічної точки зору дотримуються М. Голубицька та І. Санин, які у складі фінансових ресурсів виділяють: податкові надходження до місцевих бюджетів; кошти підприємств (чистий прибуток та амортизаційні відрахування); кошти позабюджетних фондів; кошти населення [3]. Слід зазначити, що такий підхід є досить популярним серед російських науковців. Він досить широко використовується і на практиці, у статистичних дослідженнях, для розрахунку фінансових ресурсів російських регіонів, порівняння їх між собою за рівнем економічного розвитку, складання рейтингів регіонів. Однак чинна практика визначення структури фінансових ресурсів регіону потребує певних змін і доповнень.

По-перше, крім податкових надходжень до фінансових ресурсів регіону необхідно зараховувати всі доходи місцевих бюджетів, тобто неподаткові надходження (доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, штрафи та фінансові санкції), доходи від операцій з капіталом і надходження до цільових бюджетних фондів.

По-друге, до складу фінансових ресурсів мають входити не тільки кошти підприємств, а й усіх інших господарюючих суб'єктів,

які працюють для отримання прибутку, в тому числі підприємців-фізичних осіб, установ бюджетної сфери тощо.

По-третє, до складу фінансових ресурсів доцільним є зараховувати лише грошові заощадження населення, тобто нагромадження, вклади в комерційних банках, заощадження в цінних паперах та в іноземній валюті.

Слід звернути особливу увагу на трактування І. Ткачука, який фінансові ресурси регіону визначає як «сукупність доходів, створених у процесі діяльності всіх підприємств і господарюючих організацій, що знаходяться на його території, а також коштів населення, які формуються в порядку перерозподілу фонду заробітної платні і залучених із зовні асигнувань» [4, С. 7]. Автор розглядає визначення фінансових ресурсів регіону більше з позиції децентралізованих фінансів та конкретизує, що є джерелами формування таких ресурсів.

На основі узагальнення вище зазначеного матеріалу можна сформулювати власне визначення даного поняття. На нашу думку, фінансові ресурси регіону – це є сформовані на даний момент часу фонди грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні конкретного регіону, та включають в себе доходи місцевих бюджетів і позабюджетних фондів, прибуток підприємств і організацій усіх форм власності, кошти населення та зовнішні інвестиції. Розрахунок фінансових ресурсів Рівненської області, проведений за даною методикою, представлено в табл. 1.

Таблиця 1
Фінансові ресурси Рівненської області за 2016-2018 рр.

Показники	Роки					
	2016		2017		2018	
	млн грн	ПВ, %	млн грн	ПВ, %	млн грн	ПВ, %
Фінансові ресурси Рівненської області, у тому числі	25268,4	100	30076	100	38554,5	100
- доходи бюджету	10814,5	42,8	15300,5	50,9	22669,3	58,8
- прибуток підприємств	3372,1	13,3	3441,9	11,4	4723,6	12,3
- заощадження домашніх господарств в банках	5655	22,4	6856	22,8	7446	19,3
- іноземні інвестиції	5426,8	21,5	4477,6	14,9	3715,6	9,6

Джерело: Дані головного управління статистики у Рівненській області [7].

Загалом протягом 2016-2018 рр. відбувається зростання обсягу фінансових ресурсів Рівненської області. Їх приріст у 2018 р. становив 53% порівняно з 2016 р. Найбільшу частку в структурі фінансо-

вих ресурсів Рівненської області займають доходи зведеного бюджету (більше 50%). Завдяки фінансовій децентралізації їх обсяг протягом аналізованого періоду постійно зростає: у 2018 р. вони збільшились на 11855 млн грн порівняно з 2016 р. На другому місці в структурі джерел формування фінансових ресурсів – заощадження домогосподарств, які становлять близько 20% від загальних фінансових ресурсів регіону. Прибуток підприємств займає незначну частку в структурі фінансових ресурсів області (на рівні 12%-13%), проте має позитивну динаміку до зростання. Слід констатувати значне зменшення частки іноземних інвестицій в економіку області як в абсолютному, так і відносному значеннях, що оцінюється негативно. Так, за аналізований період величина іноземних інвестицій зменшилась з 5,4 млрд до 3,7 млрд грн, або на 32%. Водночас, зменшується і частка іноземних інвестицій в структурі фінансових ресурсів (з 21,5% до 9,6%). До країн, які найбільше інвестують в економіку Рівненської області, належать: Італія (частка інвестицій у 2018 р. становить 23,3%), Німеччина (16,5%), Кіпр (14,5%), Польща (3,3%), Франція (3,1%).

Запропонована методика дозволяє класифікувати фінансові ресурси регіону, шляхом виокремлення наступних складових:

- централізовані фінансові ресурси – це ресурси, що утворюються на рівні держави, окремих адміністративно-територіальних одиниць, та включають бюджетів усіх рівнів та інші державні надходження;

- децентралізовані фінансові ресурси – вони створюються на рівні окремих суб'єктів господарської діяльності (фінанси юридичних і фізичних об'єктів різних форм власності). Децентралізовані фінанси не підпорядковуються регіональним і місцевим органам влади, але також є об'єктами регулювання регіональної фінансової політики [5, С. 137].

На рис. 1 представлено структуру централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів Рівненської області.

Всі складові фінансових ресурсів регіону мають тісний взаємозв'язок між собою. За рахунок фінансового та податкового регулювання відбувається переміщення фінансових ресурсів підприємств і домогосподарств у сектор державних фінансів. А фінансові ресурси з сектору державних фінансів переміщуються до населення, підприємств у вигляді дотацій, субсидій тощо.

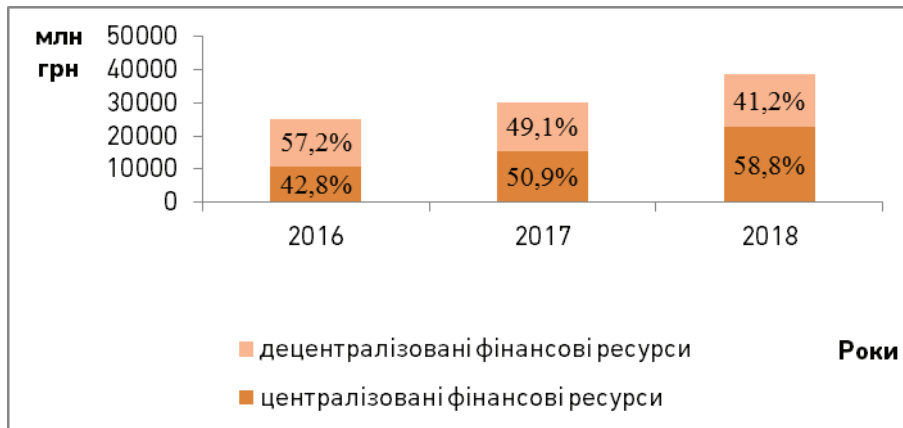

Рис. 1. Структура централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів Рівненської області за 2016-2018 рр.

Вирішення проблем забезпечення регіону фінансовими ресурсами багато в чому залежить від структури економіки та рівня її розвитку на відповідній території. Вагому частку в складі децентралізованих фінансових ресурсів регіону займають заощадження домогосподарств, які формуються за рахунок фінансових ресурсів домогосподарств. Фінансові ресурси домогосподарства включають грошові доходи, вартість продукції з особистого підсобного господарства, пільги та субсидії, а також інші надходження [6, С. 247].

Джерелом формування фінансових ресурсів є заробітна плата, доходи від продажу власного капіталу, доходи від реалізації продукції підсобних господарств, доходи від здачі майна в оренду, відсотки на грошовий капітал, доходи на вклади у цінні папери тощо (табл. 2).

Таблиця 2

Доходи населення Рівненської області за 2016-2018 рр.

Показники	Роки					
	2016		2017		2018	
	млн грн	ПВ, %	млн грн	ПВ, %	млн грн	ПВ, %
Доходи, усього	47356	100	61831	100	72819	100
- заробітна плата	17841	37,7	24247	39,2	30382	41,7
- прибуток та змішаний дохід	11027	23,3	13951	22,6	16107	22,1
- доходи від власності (одержані)	1133	2,4	1203	1,9	1296	1,8
- соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	17355	36,6	22430	36,3	25034	34,4
Середньомісячна номінальна з/п штатних працівників, грн.	4364		6013		7469	

продовження табл. 2

Чисельність зайнятого населення, тис. осіб	474,2	460,2	473,6
% від загальної чисельності населення	40,8	39,7	40,9

Джерело: Дані головного управління статистики у Рівненській області [7]

Відповідно до даних табл. 2 бачимо, що доходи населення мають позитивну динаміку, вони у 2018 р. збільшились на 53,8% порівняно з 2016 р. Структура доходів населення у 2018 році представлена на рис. 2.

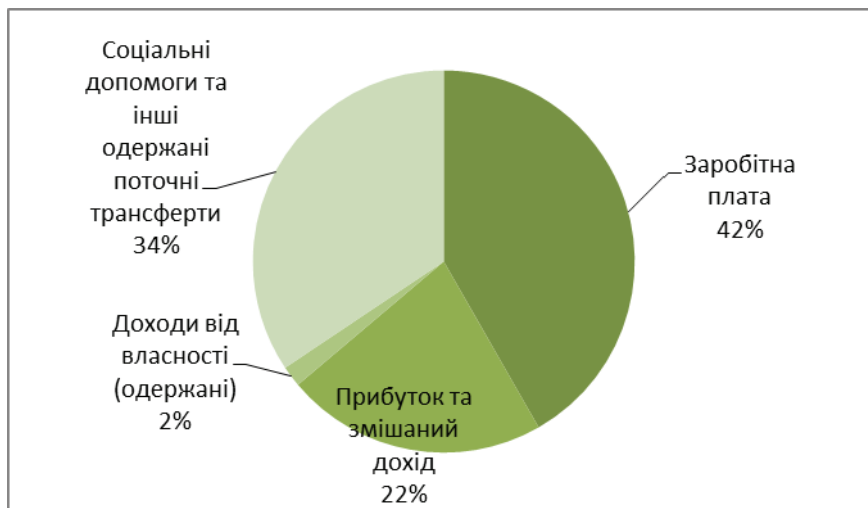

Рис. 2. Структура доходів населення Рівненської області у 2018 році

У структурі доходів населення найбільшу частку займає заробітна плата (більше 40%), загальна сума якої за аналізований період зростає у 2018 році на 70,3% порівняно з 2016 роком. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників теж збільшується з 4364 грн до 7469 грн, а це в 2 рази більше розміру мінімальної заробітної плати у 2018 р., яка становила 3723 грн. Середній розмір номінальної заробітної плати в 2018 р. перевищує оплату праці у сусідніх областях: Тернопільській – 6969 грн, Волинській – 7324 грн, Житомирській – 7372 грн, Хмельницькій – 7346 грн.

Другим за значущістю джерелом фінансових ресурсів домашніх господарств регіону є соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти (більше 30%), до яких відносяться усі види пенсій; стипендії; всі види отримуваної населенням допомоги з фондів соціального страхування; компенсаційні виплати і пільги; благодійна допо-

мога. Соціальні трансферти сприяють вирівнюванню доходів між різними соціальними групами населення та формуванню відчуття захищеності у майбутньому [6, С. 259].

Важлива роль у структурі соціальних трансфертів належить соціальним гарантіям непрацездатним особам, насамперед пенсіонерам. Крім пенсійних виплат, з державних соціальних фондів здійснюються також виплати допомоги по безробіттю, по тимчасовій непрацездатності, на санаторно-курортне лікування і відпочинок, на відновлення здоров'я і працездатності потерпілих унаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання тощо.

Позитивною тенденцією в регіоні є збільшення чисельності зайнятого населення та, відповідно, його частки в загальній чисельності постійного населення області. При збереженні існуючої тенденції до зростання доходів населення та збільшення кількості зайнятого населення можна прогнозувати, що заощадження перетворяться в доволі вагоме джерело формування децентралізованих фінансових ресурсів регіону.

І ще однією, не менш важливою, складовою децентралізованих фінансових ресурсів Рівненської області є прибуток підприємств. Проаналізуємо суму прибутку підприємств Рівненської області за видами економічної діяльності протягом 2016-2018 рр. (табл. 3).

Таблиця 3

Прибуткові підприємства Рівненської області за видами економічної діяльності протягом 2016-2018 рр.

Показники	Роки		
	2016	2017	2018
Прибуток усього, млн грн у тому числі:	3372,1	3441,9	4723,6
- сільське, лісове та рибне господарство	1574,0	1214,6	1394,5
- промисловість	794,8	1246,0	2282,6
- будівництво	68,7	97,4	176,3
- оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	501,6	549,9	542,1
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	211,4	78,0	103,8

продовження табл. 3

- тимчасове розміщування й організація харчування	6,0	6,5	5,9
- інформація та телекомунікації	4,5	7,0	7,5
- фінансова та страхова діяльність	1,1	0,7	1,0
- операції з нерухомим майном	116,8	132,4	99,0
- інші види діяльності	92,2	109,4	110,9

Джерело: Дані головного управління статистики у Рівненській області [7]

Аналіз табл. 3 свідчить, що за аналізований період відбувається збільшення майже в півтори рази загальної суми прибутку підприємств області. Найбільшу суму прибутку отримали підприємства таких секторів економіки як промисловість, сільське, лісове та рибне господарство, оптова та роздрібна торгівля. У регіоні частка підприємств, які отримали прибуток становила у 2016 р. 71,5%, у 2017 р. – 69,8%, у 2018 р. – 71,5% (рис. 3).

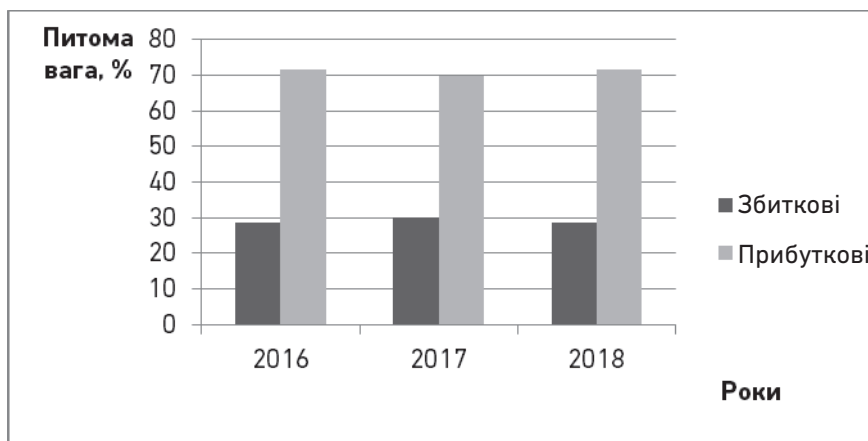

Рис. 3. Співвідношення між прибутковими та збитковими підприємствами Рівненської області протягом 2016–2018 рр.

У 2018 р. за видами економічної діяльності спостерігаємо такий розподіл прибуткових підприємств: промисловість – 69,6%, сільське, лісове та рибне господарство – 80,2%, будівництво – 71,6%, оптова та роздрібна торгівля – 72,4%, фінансова та страхова діяльність – 61,5%, операції з нерухомим майном – 66,0%.

Отже, основна частка підприємств Рівненської області працює прибутково і це має позитивний вплив на формування фінансових ресурсів регіону. І, хоча в 2018 р. частка збиткових підприємств в об-

ласті залишилася незмінною порівняно з 2016 р., але загальна сума збитків зменшилась на 815,6 млн грн (25,1%).

Таким чином, найбільш потужним сектором економіки є реальний сектор, який представлений галузями матеріального виробництва, сферою виробництва нематеріальних благ та сферою послуг. Саме у ньому формується основний дохід та прибуток суб'єктів господарювання, зарплата та доходи населення, саме він є основним споживачем ресурсів фінансово-кредитного сектору та наповнювачем державного та місцевих бюджетів.

Обсяги та структура коштів, що заощаджуються мешканцями регіону, найповнішим чином характеризують його дійсний фінансовий стан. У певному часовому розрізі фінансової системи заощадження населення є її останнім елементом, показники якого характеризують ефективність функціонування всіх інших її складових.

Фінансові ресурси підприємств реального сектору економіки слід вважати основою фінансової бази регіону. Вони формуються в процесі створення, розподілу та перерозподілу валового регіонального продукту на відповідній території. Їх мобілізацію необхідно підтримувати на всіх управлінських рівнях, для чого необхідно:

вжити заходів щодо перетворення амортизації на надійне джерело інвестицій, насамперед на цілі технологічного оновлення, за рахунок поширення використання методів прискореної амортизації;

стимулювати реструктуризацію підприємств, яка забезпечить поліпшення управління активами, впровадження механізму ефективного фінансового планування, мотивацію до довгострокової інвестиційної діяльності.

1. Корчагин Ю. А. Региональная финансовая политика и экономика. Ростов-на Дону : Феникс, 2006. 284 с.
2. Лексин В. Н., Швецов А. Н. Государство и регионы. Теория и практика государственного регулирования территориального развития. Москва : URSS, 2003. 368 с.
3. Голубицкая, М. В., Санин И. И. Социально-экономическое положение регионов России: оценка современного состояния, проблемы, перспективы. Москва : Сатурн С, 2001. 151 с.
4. Ресурсне забезпечення системи регіонального управління : наук. розробка / М. М. Іжа, Т. А. Берегой, С. А. Попов та ін. Київ : НАДУ, 2014. 52 с.
5. Стеценко Т. О., Тищенко О. П. Управління регіональною економікою : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 471 с.
6. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку : монографія у 8 томах / НАН України. Інститут регіональних досліджень ; наук. ред. В. С. Кравців. Том 6. *Фінансовий потенціал*. 2013. Львів, 2013. 300 с.
7. Статистичний щорічник Рівненської області за 2018 рік. / за ред. Ю. В. Мороза. Рівне : Головне управління статистики у Рівненській області, 2019. 409 с.

REFERENCES:

1. Korchahin Yu. A. Regionalnaia finansovaia politika i ekonomika. Rostovna Donu : Fenyks, 2006. 284 s.
2. Leksin V. N., Shvetsov A. N. Hosudarstvo i rehiony. Teoriia i praktika hosudarstvennoho rehulirovaniia territorialnoho razvitiia. Moskva : URSS, 2003. 368 s.
3. Holubitskaia, M. V., Sanin I. I. Sotsialno-ekonomicheskoe polozhenie rehionov Rossii: otsenka sovremennoho sostoianii, problemy, perspektivy. Moskva : Saturn S, 2001. 151 s.
4. Resursne zabezpechennia systemy rehionalnoho upravlinnia : nauk. rozrobka / M. M. Izha, T. A. Berehoi, S. A. Popov ta in. Kyiv : NADU, 2014. 52 s.
5. Stetsenko T. O., Tyshchenko O. P. Upravlinnia rehionalnoiu ekonomikoiu : navch. posib. Kyiv : KNEU, 2009. 471 s.
6. Karpatskyi rehion: aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku : monohrafiia u 8 tomakh / NAN Ukrainy. Instytut rehionalnykh doslidzhen ; nauk. red. V. S. Kravtsiv. Tom 6. Finansovy potentsial. 2013. Lviv, 2013. 300 s.
7. Statystychnyi shchorichnyk Rivnenskoii oblasti za 2018 rik. / za red. Yu. V. Moroza. Rivne : Holovne upravlinnia statystyky u Rivnenskii oblasti, 2019. 409 s.

Melnyk L. M., Candidate of Economics (Ph.D.), Associate

Professor (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne), **Sereda O. A., Senior Student** (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

ASSESSMENT OF THE PREREQUISITES FOR THE DECENTRALIZED FINANCIAL RESOURCES FORMATION

The key task of local governments is to mobilize sufficient financial resources to meet current financial needs and facilitate the successful development of the territory. The article summarizes the scientific approaches to the nature of the region's financial resources. A methodology for estimating the value of regional finances, which takes into account local budget revenues with transfers, corporate profits, savings in banking institutions and external investment, has been proposed. The financial resources of Rivne region have been determined.

Financial resources are divided into the centralized financial resources, which are formed at the state level, separate administrative-territorial units, include budgets of all levels and other state revenues; and decentralized, created at the level of individual business entities: the finances of legal and physical entities of different ownership. The factors that influence the formation of household savings have been identified: wages, income and mixed

income, property income, social benefits and other current transfers received. The sources have been analyzed and regularities of formation of savings of the population of the region have been determined. It has been emphasized that while maintaining the current tendency to increase the incomes of the population and increase the number of employed people, the savings should be transformed into a significant source of formation of decentralized financial resources of the region. The factors of formation of profit of the enterprises of the region have been determined. The estimation of the size of profits of the enterprises by the type of economic activity is made. The proposals for increasing the own financial resources of enterprises, which are the basis of the financial base of the region have been determined: directing depreciation for the purposes of technological upgrading, expanding the use of accelerated depreciation methods; stimulating enterprise restructuring that will improve asset management; implementation of effective financial planning mechanism; motivation for long-term investment activity.
Keywords: financial resources; regional finance; household finance; business entities finances.

Мельник Л. М., к.э.н., доцент (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно), **Серета О. А., студентка** (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

ОЦЕНКА ПРЕДПОСЫЛОК ФОРМИРОВАНИЯ ДЕЦЕНТРАЛИЗОВАННЫХ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ РЕГИОНА

В статье обобщены научные подходы к определению сущности финансовых ресурсов региона. Определена величина финансовых ресурсов Ровенской области. Выделены в составе финансовых ресурсов централизованная и децентрализованная составляющие. Определены факторы, влияющие на формирование финансовых ресурсов домохозяйств и прибыль предприятий. Проанализированы источники формирования сбережений населения области. Проведена оценка величины прибыли предприятий в разрезе видов экономической деятельности. Даны предложения по совершенствованию формирования децентрализованных финансов.
Ключевые слова: финансовые ресурсы; региональные финансы; финансы домохозяйств; финансы субъектов хозяйствования.
